

Schuur Quirijnstokstraat 23 Tilburg

Bouwhistorische verkenning

Bertens Bouwhistorische Rapportage

Colofon

Redactie	Jos Bertens
Teksten	Jos Bertens
Fotografie	Jos Bertens
Tekenwerk:	John van Lierop
Veldwerk:	Jos Bertens
Copyright	Jos Bertens, Tim Appelmans

Inhoud

Colofon	1
Inhoud	2
Voorwoord	3
Objectgegevens	4
Inleiding	5
Schuren bij boerderijen	7
<i>Dwarsdeelschuur</i>	7
<i>Langsdeelschuur</i>	8
<i>Laatste ontwikkeling van de schuren</i>	9
De schuur van Quirijnstokstraat 23 in haar historische context	10
Beschrijving van de schuur	13
<i>Exterieur</i>	13
<i>Interieur</i>	13
Waardering	19
<i>Bouwhistorische waardenstelling</i>	19
<i>Waarderingstekening</i>	20
<i>Waardering schuur</i>	21
Conclusie	22
Advies	22
Bijlagen	23

Voorwoord

Wanneer een boerderijgebouw van functie gaat veranderen, komt er veel om de hoek kijken. Het agrarisch gebruik houdt op te bestaan of is reeds jaren geleden beëindigd. Een daaropvolgende bestemmingswijziging is meestal onderhevig aan een ingewikkeld vergunningentraject. Indien het gebouw cultuurhistorische waarde heeft, is een verruiming van de bestemming mogelijk. Het mag bijvoorbeeld een woonfunctie krijgen en in sommige gevallen gesplitst worden in meerdere wooneenheden. Het doel van deze regeling is om het behoud en herstel van het cultureel erfgoed in het landelijk gebied voor de eigenaar financieel mogelijk te maken. Hierdoor blijft het eigen karakter van het gebied behouden en wordt verrommeling van het buitengebied tegengegaan. Zo'n proces gaat dan ook meestal gepaard met de sloop van bijgebouwen, welke cultuurhistorisch gezien weinig of geen waarde aan het geheel toevoegen.

Voor een herbestemming tot woning of een andere functie buiten het voormalige agrarisch gebruik dient het gebouw uitgebreid te worden beschreven en gedocumenteerd. Hierbij wordt ook de gebruikshistorie meegenomen naast een beschrijving van de verschillende schuurtypen, die in de omgeving van Tilburg in het verleden voorkwamen. De gegevens hiervan kunnen het gebouw in de juiste historische context plaatsen. Het zijn de factoren die mede bepalen welke elementen van het gebouw belangrijk zijn om te worden behouden en welke irrelevant zijn.

In dit rapport worden de onderdelen van het schuurgebouw geclassificeerd in de categorieën *hoog monumentwaardig*, *positief monumentwaardig* en *indifferent monumentwaardig*. Deze begrippen geven achtereenvolgens aan welke onderdelen bij de verbouwing beslist behouden dienen te blijven, welke onder voorwaarden kunnen worden gewijzigd en welke zonder meer mogen worden geamoveerd. Deze rapportage wordt afgesloten met een conclusie gevolgd door een advies.

In ons onderzoek zijn we veel dank verschuldigd aan John van Lierop die de oude kadastrale gegevens heeft aangereikt en de waarderingstekeningen heeft uitgewerkt.

September 2022

Bertens Bouwhistorische Rapportage

Objectgegevens

Eigenaar: Tim Appelmans

Adres: Quirijnstokstraat 23

Postcode en Plaats: 5012TC Tilburg

Kadastraal nummer: 3828

Sectie: A

Kadastrale gemeente: Tilburg

Inleiding

Boerderij en schuur Quirijnstokstraat 23 maken deel uit van een rij historische boerderijen aan de noordzijde van de Quirijnstokstraat. Deze straat is altijd een landelijke verbindingsweg geweest tussen Udenhout en de wijk Heikant in Tilburg. De weg behoorde in het verleden tot de gemeente Berkel-Enschot. Thans loopt vlak naast de voormalige Quirijnstokstraat een nieuwe verbindingsweg. Hierbij is aan de rand van de stedelijke bebouwing tegen Tilburg nog een stukje oude weg behouden gebleven, samen met enkele historische boerderijen. Dit ensemble is door een beplante dijk afgescheiden van de nieuwe weg. Het merendeel van de overgebleven boerderijen is op eigentijdse wijze verbouwd, waarbij het uiterlijk van de schuren in het verleden reeds is gewijzigd. Bij andere boerderijen is de schuur afgebroken of staat het gebouw er wat verwaarloosd bij. Het ensemble waarin de schuur van Quirijnstokstraat 23 de kern vormt, is nog redelijk gaaf aanwezig.

De schuur hoorde oorspronkelijk tot de naastgelegen boerderij aan de linkerzijde (No. 25). Dit verklaart waarom de grote deeldeuren zich aan die kant van de korte voorgevel bevinden. Later, in 1922, is door dezelfde familie aan de rechterzijde de huidige boerderij nummer 23 gebouwd. De kort daarvoor in 1914/15 gebouwde schuur werd toen door de bewoners van beide boerderijen gebruikt. De schuur diende voor de opslag van het koren, wat destijds de grootste inkomstenbron was van het boerenbedrijf. De grootte van het schuurgebouw was dan ook de uitdrukking van de welvaart van de eigenaar. De schuur heeft een voor die tijd grote omvang en door de hoge stenen buitengevels een rijke uitstraling.

Het gebouw is een typische langsdeelschuur uit het begin van de twintigste eeuw. De hoge deeldeuren met daarachter de deel bevinden zich niet in het midden van de korte gevel maar tegen de lange zijkant ervan. Het type wordt derhalve meer specifiek aangeduid als zijlangsdeelschuur. Dit schuurtype komt in Brabant reeds vanaf de zestiende eeuw voor en wordt tegenwoordig meestal "Vlaamse schuur" genoemd. Deze naam refereert aan de vorm van de rijke schuren die in Vlaanderen bij de middeleeuwse kloosters stonden en daar heden ten dage op bepaalde plaatsen nog te zien zijn. De eenvoudige schuren bij de boerderijen hebben in die tijd een archaïsche vorm met een eiken gebint en wanden van vitselstek. Dit laatste is een stelsel van gevlochten twijgen dat met leem is besmeerd.

De schuur bij Quirijnstokstraat 23 is door haar algehele verstening met hoge wanden een voorbeeld van de eindfase van de ontwikkeling van de Vlaamse schuur. In deze fase rust het dak niet langer op een gebintconstructie met eiken staanders en ankerbalken maar op de hoge buitengevels. Door de grote afstand tussen de twee zijgevels worden de horizontale liggers ondersteund door een standvink. Het schuurgebouw heeft dezelfde ontwikkeling doorgemaakt als het hallenhuis. Dit heeft zich eveneens gedurende de negentiende eeuw doorontwikkeld tot een langgevelboerderij met hoge buitengevels. Hierop rust dan voortaan de kapconstructie.

Een aantrekkelijk ensemble vlak buiten de stedelijke bebouwing van Tilburg.

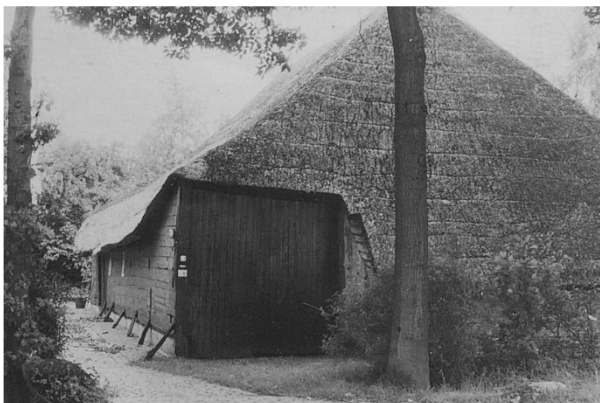
De boerderij rechts van de schuur uit 1922. De schuur is thans onderdeel van deze boerderij.

Gevelsteen met jaartal naast de voordeur.

Middeleeuwse abdijshuur van Lisseweden. De vorm van de Vlaamse abdijshuren heeft in de vorige eeuw geleid tot de benaming "Vlaamse schuur".

Vlaamse schuur met gebint, houten wanden en gewelfd dak.

Vlaamse schuur met dragende stenen wanden.

Schuren bij boerderijen

Het behoud van een schuur als cultuurhistorisch waardevol gebouw moeten we zien als het koesteren van een belangrijk overblijfsel van een traditioneel Brabants boerenerf. Hierin hebben de bijgebouwen altijd een grote rol gespeeld. Het meest in het oog springende bijgebouw hiervan is de schuur. Bij de langgevelboerderijen in de Kempen en in andere delen van Brabant is deze meestal geïntegreerd in het hoofdgebouw. In Midden- en West-Brabant staat bij veel boerderijen nog een losstaande schuur. Deze komt in twee vormen voor: als dwarsdeelschuur en als langsdeelschuur. De laatste wordt in onze contreien doorgaans Vlaamse schuur genoemd.

De dwarsdeelschuur

Bij de dwarsdeelschuur bevinden de grote inrijdeuren zich in de lange gevel van het gebouw. Achter deze deuren ligt het verharde gedeelte van de schuur, de zogenaamde deel. Op de deel werd vroeger het koren met de dorsvlegel gedorst. De deuren worden dan ook deeldeuren genoemd. De deel ligt dwars op de lengterichting van de schuur. Het gebint van de schuur is een normaal ankerbalkgebint. Hierbij ligt de ankerbalk of ligger tussen twee gebintstijlen en steekt aan weerszijden met een pen door de stijl. Aan de achterzijde van de stijl heeft de pen twee wiggen waarmee de ligger (horizontale balk) met de stijl wordt verankerd.

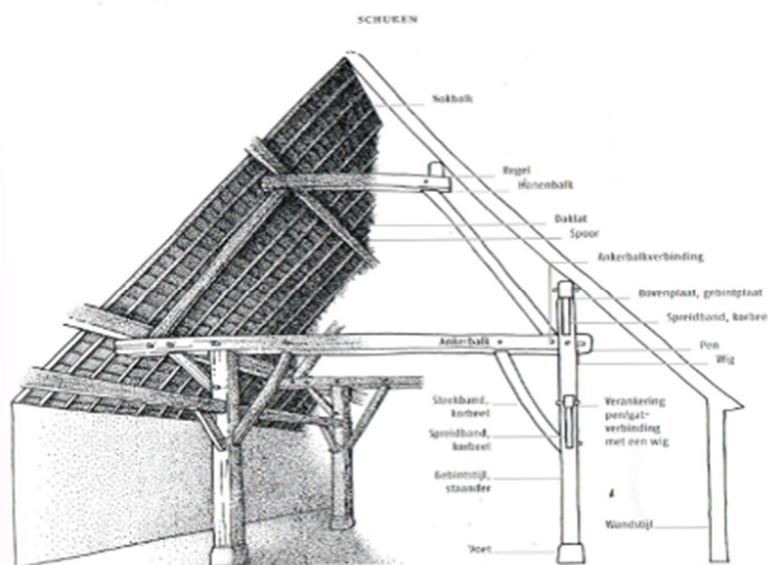
Dwarsdeelschuur uit de omgeving van Tilburg. De schuur heeft nog haar archaïsche vorm. Het dak welft bij de deeldeuren op. De schuur heeft een gebint en wanden van vitselstek.

De langsdeelschuur (Vaamse schuur)

Bij de Vlaamse schuur bevinden de deeldeuren zich in de korte gevel. De deel ligt in de lengterichting van het gebouw, tegen de lange zijgevel. Bij de oude schuren is het dak ter plaatse van de hoge deeldeuren opgelicht. Een Vlaamse schuur heeft vaak aan beide zijden van de deel een stel deeldeuren. De hoogkar kan dan, na te zijn gelost, aan de andere zijde weer naar buiten gereden worden. Dit tweede stel deeldeuren is lager doordat hier de kar leeg is. De gebintconstructie van een Vlaamse schuur wijkt af van die van een dwarsdeelschuur. Het gebint is geen zuiver ankerbalkgebint maar een combinatie met een dekbalkgebint. Aan de zijde van de deel loopt de ligger over de stijl een eindje door. Hierdoor verkrijgt de deel meer hoogte voor het inrijden van de geladen hoogkar.

Voorbeeld van een Vlaamse schuur. De deeldeuren bevinden zich in de korte gevel. Het dak is opgelicht.

De gebintconstructie van een Vlaamse schuur met links de deel. Hier loopt de horizontale ligger een stukje door. (Tekening SdBB)

Laatste ontwikkeling van de schuren

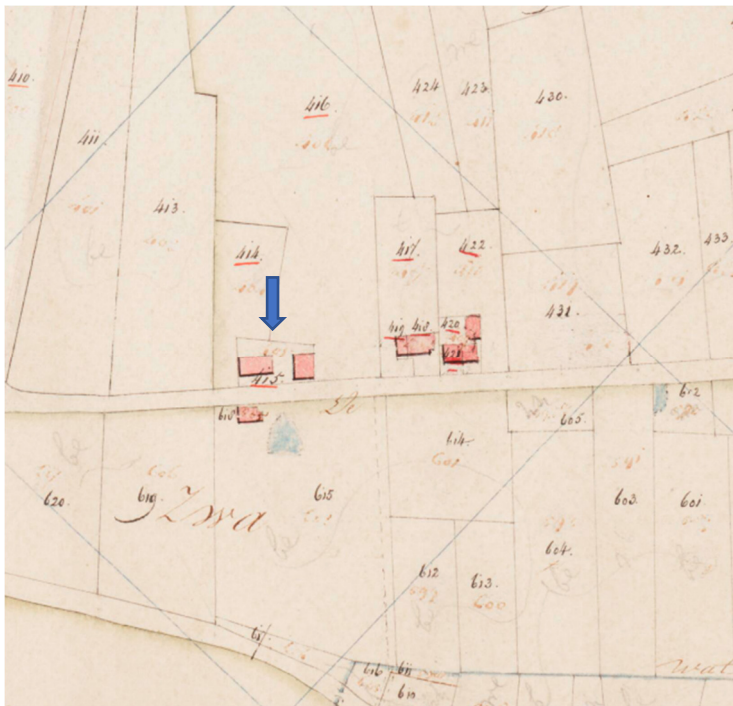
Vanaf het begin van de twintigste eeuw krijgen de schuren steeds hogere buitengevels, vaak met baksteen opgetrokken. Het gevolg is dat de horizontale balken (trekbalken), waarop de kap rust, voortaan gedragen kunnen worden door de stenen buitengevels. Een gebint met stijlen is niet langer nodig. Voor de oplegging van een trekbalk wordt in de gevel een penant aangebracht en als ondersteuning in het midden een of twee standvinken. Vanaf eind jaren vijftig doet door toedoen van de Europese Gemeenschap de specialisatie met de daarmee samenhangende schaalvergroting zijn intrede. Menig Brabantse boer richt zich op het houden van melkvee en/of varkens. Het gevolg is dat veel schuren worden ingericht als stalling voor het vee. Hierbij vindt aan het gebouw vaak een uitbreiding plaats. Door het nieuwe gebruik raken de schuren meer en meer versteend en worden de blinde gevels voorzien van een serie betonnen stalramen.

Zo ziet een Vlaamse schuur in Brabant er meestal uit voordat ze gerestaureerd of gesloopt gaat worden. De schuur heeft alle fasen, die een Brabantse schuur gewoonlijk doormaakt, doorlopen. Ze is gebouwd met een gebint, strooien dak en wanden van vitselstek. Daarna zijn de wanden vervangen door planken en het stro door riet. De schuur heeft in deze fasen een bestemming als berging voor de oogst. Bij de specialisatie in de jaren zestig van de vorige eeuw krijgt het gebouw de bestemming veeststal of varkensstal. De wanden worden verhoogd en versteend en voorzien van betonnen stalramen. Later gaat de schaalvergroting verder en raakt het gebouw overbodig en wordt het gesloopt of gerestaureerd. In dat laatste geval krijgt het dan meestal weer de oorspronkelijke vorm.

De schuur van Quirijnstokstraat 23 in haar historische context

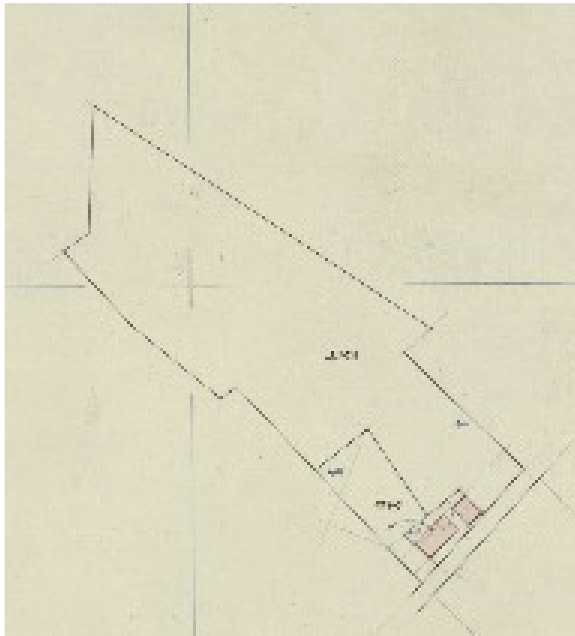
Op de kadasterkaart van 1811-1832 staat de schuur reeds ingetekend. De bijbehorende boerderij is de boerderij nummer 25 links van de schuur. Deze boerderij is kleiner van omvang dan de huidige boerderij en is hier nog ongetwijfeld het oorspronkelijke hallenhuistype. De schuur zal een Vlaamse schuur zijn en heeft ongeveer dezelfde grootte als de boerderij. Tegenover de boerderij bevindt zich een kleiner gebouw, dat mogelijk het bakhuis is of de landarbeiderswoning. Op een kleine afstand richting Udenhout ligt een tweede drietal gebouwen compact bij elkaar. Het linker gebouw heeft een kleine uitsparing in de hoek. Mogelijk is dit de schuur en is de uitgespaarde hoek de hoekoverkapping boven de deeldeuren. De verkaveling bestaat uit lange stroken, die aan beide zijden van de (zand)weg doorlopen. Bij de bebouwing is deze wat kleinschaliger en onregelmatig.

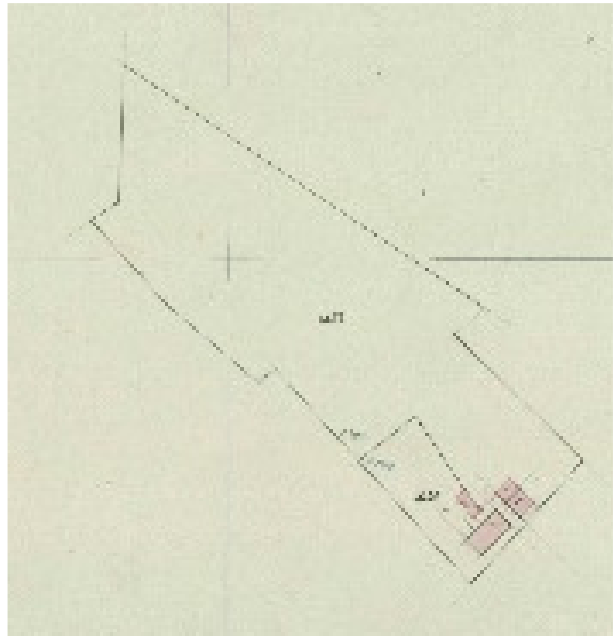
De blauwe pijl geeft de oorspronkelijke situatie van Quirijnstokstraat 23 aan. De locatie van de huidige boerderij, nummer 23 (rechts van de schuur), is tot 1922 onbebouwd terrein. De verkaveling is ontstaan bij de ontginning van de heide tussen Tilburg en Udenhout/Berkel.

Uit 1890 dateert een bijgewerkt kaartje met een wijziging in de omvang van het stalgedeelte van de bijbehorende boerderij. Te zien is dat het stalgedeelte met een aantal meters is verlengd in de richting van de schuur. De schuur is nog ongewijzigd. Het kaartje laat geen gegevens zien van de overzijde van de weg. We nemen aan dat het gebouwtje daar nog aanwezig is. In 1893 wordt het kadasterkaartje nogmaals bijgewerkt naar aanleiding van de vergroting van de schuur aan de noordzijde. Deze vergroting kan een verlenging van het gebouw zijn maar ook bestaan uit een afdak. Het feit dat de schuur bij de korte gevel is verlengd, wijst er op dat het een langsdeelschuur moet zijn. Een dwarsdeelschuur is namelijk aan de lage korte gevel moeilijk te verlengen. Op het erf van de boerderij, op de grens van woon- en bedrijfsgebied, verschijnt een klein rechthoekig gebouwtje. Naar vorm en grootte

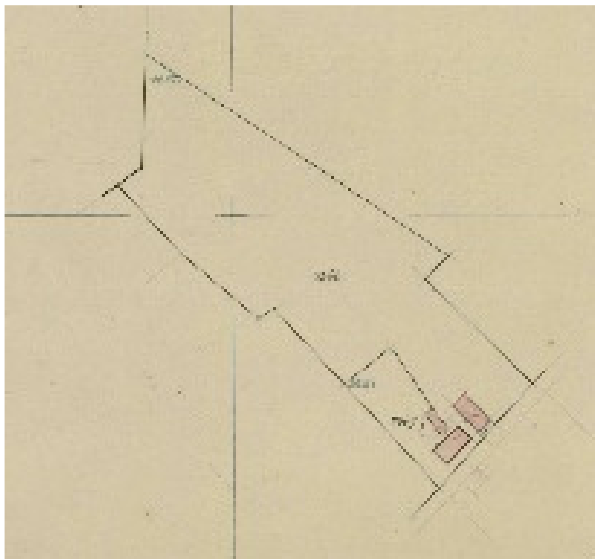
is het waarschijnlijk een bakhuisje. Het kaartje geeft geen uitsluitsel of het gebouwtje tegenover de boerderij is geamoveerd. Het bijgewerkte kaartje van 1915 toont de oude hoofdvorm van het huidige schuurgebouw. De aanwezigheid van ouder muurwerk in de westgevel met bouwsporen van een dichtgezette opening wijst er op dat bij de nieuwbouw in 1915 een stukje muurwerk van de oude schuur is gehandhaafd.

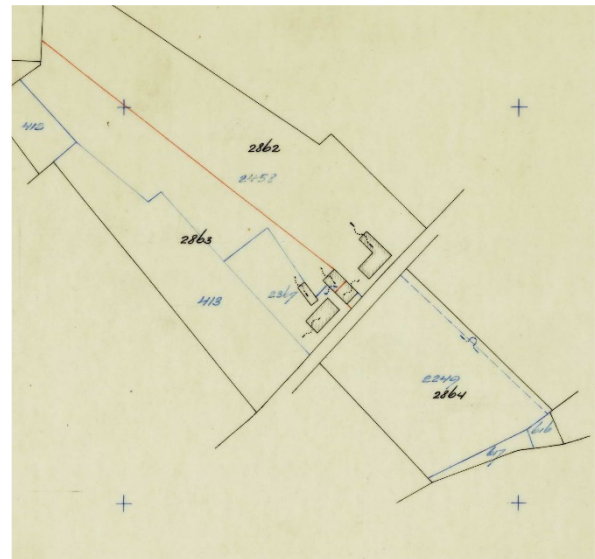
Bijgewerkt kaartje uit 1890. Het stalgedeelte van de boerderij is verlengd in de richting van de schuur.

Bijgewerkt kaartje uit 1893. De schuur is aan de noordzijde verlengd. Op het erf is een bijgebouw (bakhuis?) toegevoegd.

Bijgewerkt kaartje uit 1915. De schuur is nieuw gebouwd met behoud van een deel van de westgevel..

Bijgewerkt kaartje uit 1965 met de naastgelegen boerderij die in 1922 is gebouwd. De aanbouw aan de schuur is nog niet aangebracht.

Beschrijving van de schuur

Exterieur

De schuur bestaat uit twee duidelijk onderscheiden gedeelten. Er is een rechthoekig hoofdgebouw onder schilddak en een later aangebouwde afhang (varkensschuur) met lessenaarsdak. De afhang bevindt zich aan de oostzijde en bestrijkt de gehele lange oostgevel van de schuur. De afhang heeft ongeveer dezelfde grootte als de tasruimte van het schuurgebouw.

Kopgevel (zuidzijde)

De schuur ligt met de kopgevel naar de straat gekeerd. De gevel bestaat uit drie delen. Links bevinden zich de deeldeuren met rechts ervan de blinde gevel van de tasruimte. Wederom rechts onderscheidt zich het geveldeel met lessenaarsdak van de latere aanbouw. De deeldeuren hebben nog hun originele kozijn. Het zijn thans schuifdeuren met een gegalvaniseerde rail. De deuren hebben smalle houten delen. Het geveldeel van het oude schuurgedeelte is opgetrokken in een rode steen in kruisverband en kalkvoeg. Steenformaat is 18 x 5 cm. Het gedeelte van de aanhang heeft nieuwe stenen van min of meer hetzelfde formaat, opgetrokken in halfsteens verband met cementvoeg. In het schuurgedeelte bevindt zich een ventilatierooster en in het deel van de afhang is een bouwspoor van een dichtzetting ter grootte van eenzelfde rooster.

Oostgevel

De oostgevel behoort in zijn geheel tot de afhang. De gevel is in halfsteens verband opgetrokken in dezelfde steen als het gedeelte van de kopgevel. De gevel heeft op regelmatige afstand een vijftal betonnen stalramen met daartussen even zoveel varkensdeurtjes. De stalramen zijn 2-ruits met ventilatiegleuf. De varkensdeurtjes zijn getoogd en zijn boven en onder afgezet met een rollaag. Ze zijn thans met plaatwerk dichtgemaakt. In de gevel is een loopdeur die toegang geeft tot het hele schuurgebouw. De gevel heeft een halfronde ruïneuze pvc-goot. Het voegwerk is op plaatsen erg uitgesleten door regeninslag.

Noordgevel

De noordgevel is door een muur, loodrecht op de gevel, in tweeën gedeeld. Deze muur vormt de scheiding van het perceel met de burens. Links bevindt zich de gevel van de aanbouw en rechts achter de stenen scheidingswand, de noordgevel van het oorspronkelijke schuurgebouw. Het gedeelte van de aanbouw heeft links een lage loopdeur, die het midden houdt tussen loopdeur en varkensdeur. Rechts hiervan heeft de gevel een 2-ruits betonnen stalraam, identiek aan die van de oostgevel echter zonder ventilatiesleuf. Het rechter deel is onderdeel van de begrenzing van het erf met de burens. Het is een blinde gevel met rechts een dichtgezet muurdeel van een voormalige deeldeur. Het deel van de burens kon alleen aan de binnenzijde van de schuur worden waargenomen, aangezien tegen de buitengevel bebouwing is aangebracht.

Westgevel

De westgevel vormt de begrenzing van de inrit naar het erf van de buren. De gevel wijkt qua steensoort en metselverband af van de andere gevels. De gevel is opgetrokken in een zachte rode steen, gedeeltelijk in kruisverband en in wildverband. In de gevel bevindt zich een bouwspoor van een dichtgezette loopdeur met daarboven successievelijk een rollaag, een rechtopstaande strek en een stroomlaag. In de gevel bevindt zich een vijftal 2-ruits betonnen stalramen. Het linker raam bevindt zich in een bouwspoor van een dichtgezette loopdeur.

Dak

De schuur heeft een schilddak, bedekt met blauwe muldenpannen. Het schild aan de noordzijde heeft overwegend rode pannen.

Kopgevel (zuidzijde) van de schuur met rechts de aanbouw uit de late jaren zestig. De aanbouw heeft dezelfde breedte als de tasruimte. In de aanbouw bevonden zich de varkenshokken. Het oude schuurgebouw is in de jaren zestig stalruimte geworden.

Oost- en noordgevel van de schuur. Rechts de stenen schutting tussen de twee erven. Links de boerderij uit 1922 waartoe de schuur thans behoort.

Oostgevel met varkensdeurtjes en stalramen

Detail oostgevel

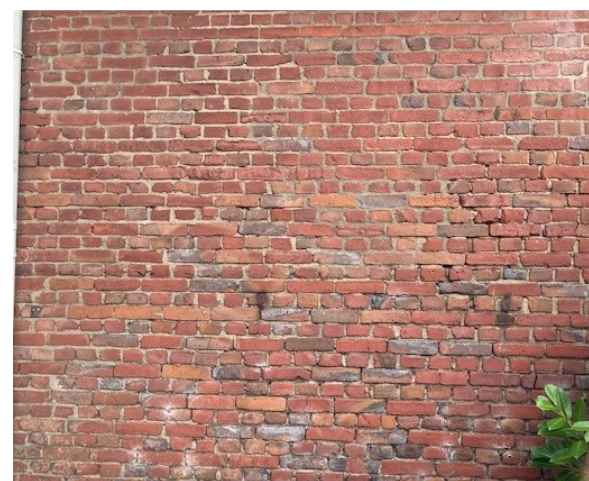
Westgevel met diverse oude geveldelen

Oud muurwerk in kruis- en wildverband in westgevel

Bouwsporen in westgevel van o.a. dichtgezette loopdeur. Het restant van de stroomlaag wijst er op dat de gevel oorspronkelijk lager zal zijn geweest.

Oud muurwerk in kruisverband in westgevel

Interieur

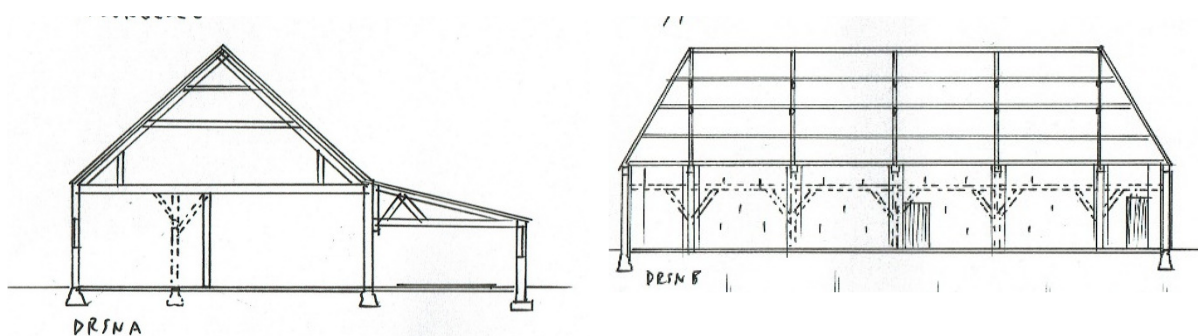
Het interieur bestaat uit twee gedeelten: de oorspronkelijke schuur en de aangebouwde varkensstal. De scheiding wordt gevormd door de oostgevel van de oude schuur. Deze gevel heeft in de aanbouw (varkensstal) nog het originele schoon metselwerk behouden.

Oorspronkelijke schuur

Het interieur heeft een rechthoekige vorm en bestaat uit een grote ongedeelde ruimte. De twee lange gevels hebben een zestal penanten, waarop de trekbalken rusten. De balken zijn van gezaagd vuren en liggen in de gevel op een hamerstuk. De eerste trekbalk bij de deeldeuren rust aan de westzijde niet op de penant maar ligt in de gevel eveneens op een hamerstuk. Aan de tegenover liggende zijde ligt deze trekbalk op een penant, aangezien hier twee penanten vlak bij elkaar liggen waartussen zich een loopdeur bevindt. Deze situatie doet zich ook voor aan de noordkant van de westgevel. Hier bevindt zich ook een (voormalige) loopdeur tussen twee penanten. De loopdeur is echter dichtgezet ten behoeve van een 2-ruits betonnen raam. De wanden zijn grijs gecementeerd. Drie wanden zijn gesloten, alleen de westzijde is van ramen voorzien. De tussenwand met de varkensstal, de oorspronkelijke buitengevel, heeft in het muurwerk een aantal ventilatiesleuven, die zijn aangebracht in een regelmatig patroon. In het midden heeft de gevel een tweede loopdeur. De westgevel heeft vijf betonnen stalramen. In de zuidoostgevel bevinden zich alleen de grote deeldeuren. Deze waren ook aanwezig in de noordgevel maar zijn daar dichtgezet.

De vijf trekbalken lopen zonder ondersteuning van gevel tot gevel. In de trekbalken zitten de pengaten van de voormalige standvinken. De eerste en de laatste trekbalk heeft in het midden een eiken stijl ter ondersteuning. Waarschijnlijk is het de stijl van een voormalige standvink. Bij de stijl aan de zuidzijde zijn de pengaten nog aanwezig. Een trekbalk in de westgevel vertoont ernstige waterschade aan de kop van de balk, het hamerstuk en de penant. De zoldering bestaat uit ronde palen die op onregelmatige afstand op de trekbalken liggen en waarop grote platen zijn gelegd. In de vloer van de schuur zijn de plaatsen van de koedam, de grup en de mestgoot nog zichtbaar.

Kapconstructie

Kapconstructie is geheel van gezaagd vurenhout. Bestaat uit vijf spanten volgens bovenstaande tekeningen. De gestippelde standvink geeft de oorspronkelijke situatie weer.

Varkensstal

Het interieur van de varkensstal is thans een ongedeelde ruimte. Oorspronkelijk had de stal vijf varkenshokken, gelegen tegen de buitengevel. De voedergang lag tegen de scheidingswand met de schuur. Tussen het tweede en derde varkenshok vanaf de zuidzijde gezien is een doorgang met loopdeur naar buiten en naar de schuur. De deur naar de schuur is bij de bouw van de varkensstal in de bestaande schuurgevel aangebracht. In deze gevel bevindt zich een groot aantal ventilatiesluiven en een vijftal staafankers, verbonden met de trekbalen. De wand heeft een donkere ietwat harde steen, die in kruisverband is aangebracht met een verfijnde dunne kalkvoeg. Hoewel op de bouwtekening van de schuur een drietal have maantjes staan, zijn er geen bouwsporen van verdwenen ramen te ontwaren. De kapconstructie bestaat uit een vijftal spanten van gezaagd vuren conform de voorgaande tekening.

Interieur gezien naar de hoek westgevel en noordgevel. De trekbal rechts heeft een stijl. Tussen de twee penanten in het midden van de foto bevond zich oorspronkelijk een loopdeur.

Interieur gezien naar hoek westgevel en zuidgevel. Ook hier heeft de trekbal een stijl.

Deze trekbal heeft nog de pengaten van zijn functie als standvink. De stijl is later meer naar het midden verplaatst.

Ventilatiesluiven in de tussengevel met de varkensstal. Deze was oorspronkelijk een buitengevel.

Door inwatering zwaar aangetaste trekbalk in de westgevel.

Oostgevel van de schuur is thans de tussengevel met de aangebouwde varkensstal. De gevel heeft verfijnd voegwerk. Er zijn in de gevel geen sporen van dichtgezette halve maantjes.

Interieur van de varkensstal met de gesloopte varkenshokken..

Waardering

Bouwhistorische waardenstelling

Algemeen historische waarden

De schuur is een uitdrukking van de sociaaleconomische en agrarische ontwikkeling van een boerenhoeve uit het begin van de twintigste eeuw. In die tijd was de verbouw van het koren (rogge, tarwe, haver en gerst) het belangrijkste product van de boerderij. De grootte van de schuur, waarin de korenoogst werd opgeslagen, was dan ook de uitdrukking van de welvaart van de boer. Door de heide-ontginningen, die vanaf het einde van de negentiende eeuw grootschalig ter hand werden genomen, kon de boer zijn landbouwareaal uitbreiden. Dit vond ook plaats rond Tilburg. De omgeving van de Quirijnstokstraat werd niet voor niets “De Heikant” genoemd. Hier hadden bijna alle boerderijen een Vlaamse schuur.

Architectuurhistorische waarden

De schuur is een representant van de laatste fase van de historische zijlansdeelschuur. Qua vorm en indeling heeft de schuur nog de kenmerken van dit type schuur. De uitvoering met hoge stenen gevels, die voortaan het dak schragen, is echter een vernieuwende factor. De schuur heeft geen gebint meer nodig, aangezien de schragende balkconstructie voortaan rust op de buitengevels. Deze zijn hiertoe uitgerust met penanten voor de oplegging van de trekbalken. Een ander vernieuwend element is het gebruik van fraai gezaagd vurenhout, dat over de volle lengte gekantrecht is. Deze gevierkante lange trekbalken komen in de plaats van het kromme boerse eikenhout dat tot dusver voor de schuren gebruikt werd.

Bouwhistorische waarden

De schuur stond reeds in 1832 in verkleinde vorm op deze locatie. De Vlaamse schuren bij de Brabantse boerderijen hadden destijds nog hun archaïsche vorm met een gebint en met wanden en een dak vervaardigd van weke materialen. In 1914 is de huidige schuur gebouwd. Men heeft toen de in de negentiende eeuw reeds versteende lange voorgevel niet afgebroken maar als deel van het nieuwe gebouw gehandhaafd. Hergebruik en handhaving van wat nog goed is, zijn typische elementen die bij agrarische gebouwen voorkomen.

Waarden vanuit de gebruikshistorie.

De schuur is gebouwd als bijgebouw van boerderij nummer 25, links van de schuur. De deeldeuren bevinden zich derhalve aan die kant van de kopgevel. Door de hoge deeldeuren werd de met korenschoven beladen hoogkar naar binnengereden. Als de korenschoven gelost waren, kon de lege hoogkar aan de andere zijde van de deel door de deeldeuren aldaar weer naar buiten gereden worden. Deze deeldeuren zijn dichtgezet maar deze dichtzetting is wel zichtbaar gebleven. De schuur is in gebruik geweest door de beide belendende boerderijen nummer 23 en 25. Daarom heeft de gevel van de schuur aan de zijde van nummer 23 een toegangsdeur en sedert de jaren zestig een tweede deur. Later, toen de schuur alleen

eigendom werd van nummer 23 zijn de toegangsdeuren aan de zijde van nummer 25 dichtgezet. Dit stukje geschiedenis is in de gevel als een waardevol onderdeel zichtbaar gebleven.

Ensemblewaarden

De schuur vormt met de twee belendende boerderijen en het stukje historische weg een aantrekkelijk ensemble. De dijk met beplanting die het ensemble afsluit van de nieuwe weg is een positief aspect. Het is jammer dat bij de bebouwing verderop richting Udenhout weinig van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing is overgebleven.

Waarderingstekening

De verkenning heeft geleid tot de onderstaande bouwhistorische waardenstelling. Hiervoor zijn de categorieën gehanteerd conform de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek (2009).

Categorie 1

Hoge monumentwaarde (blauw)

De blauw gekleurde lijnen zijn de gevels, wanden en onderdelen die van wezenlijk en onlosmakelijk belang zijn voor het historische object. Zij moeten onverkort gerespecteerd worden. Bij schade moet uitgegaan worden van herstel en behoud van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Categorie 2

Positieve monumentwaarde (groen)

Alle beschermingswaardige onderdelen die voor de instandhouding van de ontwikkelingsgeschiedenis van het historisch object veel waarde bezitten. Behoud is gewenst maar aanpassing of verandering is mogelijk op voorwaarde dat het onderdeel als zodanig herkenbaar blijft.

Categorie 3

Indifferente monumentwaarde (geel)

Onderdelen die niets of weinig aan de waarde van het gebouw toevoegen en ook geen wezenlijke onderdelen van de ontwikkelingsgeschiedenis zijn. Behoud is niet noodzakelijk

Waardering schuur

Exterieur

Hoge monumentwaarde

- gehele bouwmassa van de oorspronkelijke schuur (afmetingen, hoogte gevels dakhelling)
- dakbedekking met muldenpannen
- kopgevel van oude schuur
- westgevel m.u.v. betonnen stalramen
- noordgevel

Positieve monumentwaarde

- stalramen van westgevel
- de later aangebouwde varkensstal
- rail van deeldeuren

Indifferente monumentwaarde

- dakgoot varkensstal

Interieur

Hoge monumentwaarden

- alle trekbalken
- scheidingswand met varkensstal
- ventilatiesleuven
- deuropeningen in scheidingswand
- alle dichtgezette deuropeningen
- kapconstructie schuur

Positieve monumentwaarden

- ronde slieten in plafond schuur
- de twee verticale stijlen in schuur
- kapconstructie varkensstal
- dakbedekking varkensstal

Indifferente monumentwaarden

- vloeren van schuur en varkensstal
- platen van de zoldering in schuur
- kasporen varkensstal

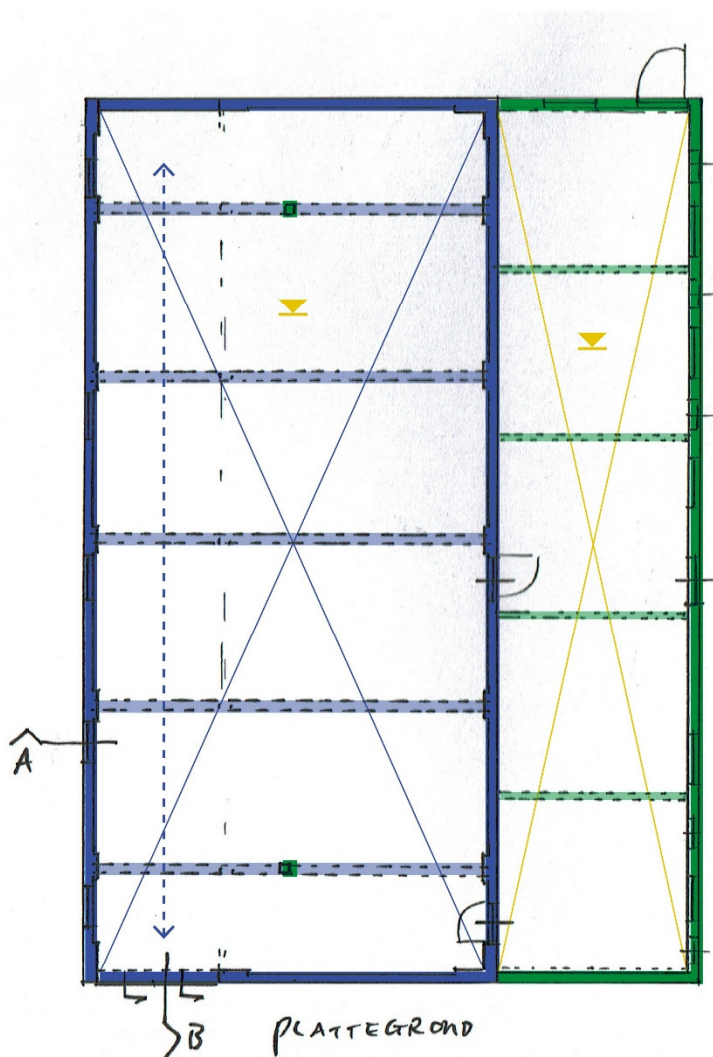
Conclusie

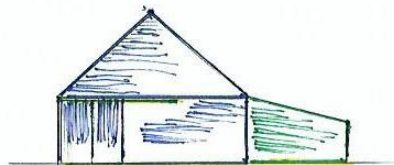
Bij de boerderijen in Tilburg en omgeving was de Vlaamse schuur het meest voorkomende schuurtype. Ook in de Quirijnstokstraat stond vroeger bij praktisch alle boerderijen een Vlaamse schuur. Het merendeel van de boerderijen en schuren is inmiddels verdwenen of als historisch gebouw onherkenbaar. Het ensemble van de boerderijen nummer 23 en 25 met daartussen een nog origineel schuurgebouw is hiervan het enige gawe restant. De schuur is een specimen uit de eindfase van de traditionele bouw van de Vlaamse schuur. Als gebouw en als onderdeel van een boerderij-ensemble heeft de schuur een hoge monumentwaarde.

Advies

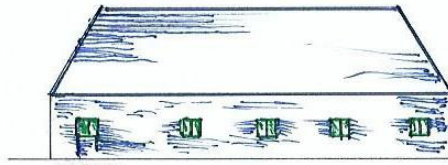
De ruimtewerking van het interieur van het oorspronkelijke schuurgebouw is fascinerend. Het voelt echter wat onlogisch dat de trek balken zonder extra ondersteuning een tamelijk grote afstand moeten overspannen. Oorspronkelijk had elke trek balk dan ook een standvink. Deze is echter bij de transitie naar stalruimte verwijderd. De standvinken stonden op de scheiding van de deel en de tasruimte. Wij adviseren dan ook om deze op hun oorspronkelijke plaats terug te brengen. Verder adviseren wij om eigentijdse ruimtelijke aanpassingen zoveel mogelijk in de varkensstal te realiseren en de scheidingswand met de schuur als voormalige buitengevel (dus onbehandeld) te respecteren.

Waarderingstekening

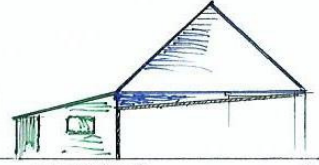

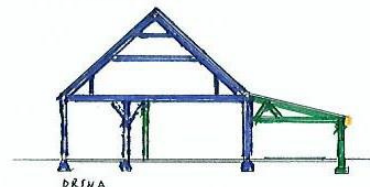
VORGEVEL

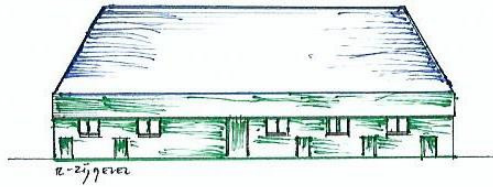
L-ZIJGEVEL

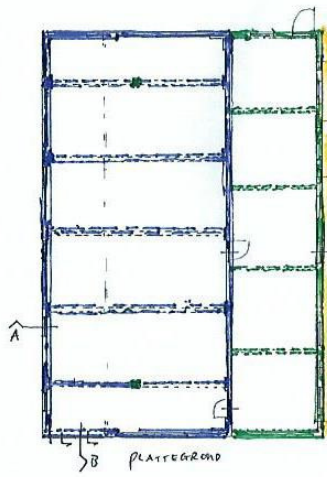
ACHTERGEVEL (DEEL AN ZIJDE ACHTERGEVEL)

DRUK

R-ZIJGEVEL

PLATEGROND

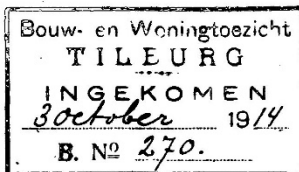
DRUK

KAPPLAN HOOFDRAAM

Quadrant 23
Zij-Langgevel-Schuur
Bestandde Schuur 2022

Vrij van zegelrecht en van de formaliteit van registratie ingevolge artikel 48 der Woningwet.

B. No.

DIENST 191

B. 258.

Aanvraag om vergunning voor het oprichten of vernieuwen van een gebouw.

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders
der Gemeente Tilburg.

Geeft met verschuldigten eerbied te kennen ⁽¹⁾ *Med. Chr. Kermer*

van beroep *landbouwer* wonende te *Tilburg*

aan *de Gemeenteraad* No. *9*

ten deze domicilie kiezende te Tilburg ten

aan No.

dat hij voornemens is, op het perceel grond, gelegen te Tilburg aan *de Gemeenteraad*

No. *9*

kadastraal bekend gemeente Tilburg Sectie *CA* No. *2253*

een gebouw { op-te-richten, bestemd om gebruikt te worden als ⁽²⁾ *het gebouw*
voor een gedeelte te vernieuwen, voor zoover het betreft ⁽³⁾

eener afgebrande graan schuur

dat *als bouwmeester zal optreden* *Th. N. Kermer*

met de uitvoering is belast
wonende te *Tilburg* aan *Gemeenteraad* No. *51*

de toegangen zijn

het hemel- en huishoudwater zal worden afgevoerd naar *het omliggend*

terrein

dat de drekstoffen zullen worden afgevoerd naar

de drinkwatervoorziening zal plaats hebben door middel van

Reden waarom hij Uw College, onder overlegging der volgens de Bouwverordening vereischte bescheiden, beleefd verzoekt, hem ingevolge artikel 7 al. 1 der Bouwverordening schriftelijk vergunning te verleen tot *voormelden bouw*
voormelde vernieuwing

Tilburg den *30 September* 1914.

't Welk doende enz.

Med. Chr. Kermer

- (1) Dengenen voor wiens rekening het werk wordt uitgevoerd of indien deze een rechtspersoon is, diens beheerder, bestuur of gemachtigde.
(2) Woonhuis, villa, pakhuis, winkel, schuur, fabriek, enz.
(3) Welk gedeelte van het gebouw vernieuwd zal worden.

Bouw- en Woningtoezicht
TILEURG
INGEKOMEN
30 October 1914
B. No 270.

Gedurende 4 weken na de eerste oplevering en goedkeuring zal den stannemer het werk voor zijne rekeninginderhouden en anderzins maats goedgekeurd of leveren.

Art. 16 Bertheding

De bestelling zal geschieden op vóórder te bepalen
dag plaats en uur.
Het werk wordt gegund aan dengene wiens
inschrijving het aanbestedingsstuk voorkomt zonder
verplichting om daartoe den minsten inschrijver te
nemen nog reede der gedane keuze op te geven
by de hoog voorkomen wordt het werk niet gegund
Inlichtingen te bekomen bij

n° 258.

DE SECRETARIS.

W^d: Chr. Vermeer

J. H. Thompson

Bertens Bouwhistorische Rapportage

Kruisboog 16

5275 LK Den Dungen

Tel. 06-53869191

E-mail jos.bertens@outlook.com

KvK-nummer 16068273